

С.М. Бахишева^{1*}, З.Ф. Мұхтар²

¹М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан университеті, Қазақстан, Орал қ.

²Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледж, Қазақстан, Орал қ.

*e-mail: sbakhish@mail.ru

ҚАШЫҚТАН БІЛІМ БЕРУДІҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН МҮМКІНДІКТЕРІ (аралық зерттеу)

Бүгінгі ақпараттық даму жағдайында қашықтан білім берудің маңызы артуда. Оның басты ерекшелігі – ақпараттық технологиялар және білім беру ресурстары арқылы қашықтан білім алуға мүмкіндік береді. Қашықтан білім беруді сапалы ұйымдастыру үшін білім беру ұйымдарында оқыту платформасы, коммуникациялық байланыс арналары, цифрлық білім беру ресурстары болуы қажет. Студентпен қарым-қатынас ақпараттық-коммуникациялық құралдар арқылы жүргізілетіндіктен, оқытушының цифрлық, әдістемелік ресурстарды меңгеру деңгейі жоғары болуы тиіс. Осыған орай, зерттеу мақсаты білім беру ұйымында қашықтан оқытудағы қолжетімді білім беру ресурстарын талдау және оқытушылардың цифрлық сауаттылық деңгейін анықтау арқылы қашықтан оқытудың ресурстық-әдістемелік мүмкіндіктерін зерделеу болды. Зерттеудің теориялық және практикалық маңыздылығы қашықтан білім беру ұғымдарын нақтылау, қол жетімді білім беру ресурстарына әдістемелік талдау, мұғалімдердің цифрлық ресурстармен жұмыс істеуге дайындық деңгейін және олардың даму жолдарын зерттеумен анықталады. Зерттеу барысында білім беру ұйымының қашықтан оқытудағы қол жетімді білім беру платформалары мен цифрлық ресурстардың тиімділігін зерттеу және сынақтан өткізу нәтижелерін аралық талдау жүргізілді. Зерттеуде жүйелілік, іс-әрекеттік, зерттеушілік, синергетикалық тұрғыдан талдау, эксперимент жүргізу және қорытындыларын жинақтау, салыстыру, рефлексия әдістері қолданылды. 2020 жылдың сәуірі мен қыркүйегінде педагогикалық колледж оқытушыларының цифрлық сауаттылығының өзгеруін бағалау жүргізілді (2020 жылы сәуірде COVID-19 жағдайында карантин енгізілуіне байланысты Қазақстанда жаппай қашықтан білім беру басталғанда және қазіргі 2020/2021 оқу жылының басындағы жағдайы). Зерттеуге БҚО Ж. Досмұхамедов атындағы Жоғары педагогикалық колледжінің 52 оқытушысы қатысты. Бұл аралық зерттеу болғандықтан одан арғы жұмыстар тиімді ресурстарды пайдалану, оқытушылардың қашықтан оқыту әдістемесін дамыту жолдарына қатысты жалғасады.

Түйін сөздер: қашықтан білім беру, цифрлық ресурстар, педагогтардың цифрлық сауаттылығы, оқыту платформалары.

S. Bakhisheva^{1*}, Z. Mukhtar²

¹West Kazakhstan University named after M. Utemisov, Kazakhstan, Uralsk

²Higher Pedagogical College named after Zh. Dosmukhamedov, Kazakhstan, Uralsk

*e-mail: sbakhish@mail.ru

Some Problems and Opportunities of Distance Learning

In today's world of information development, the importance of distance education is growing. Its main feature is that it allows to obtain the necessary knowledge using modern educational information and digital educational resources in distance. For a high-quality organization, there must be an educational platform, communication channels, digital educational resources. In the context of distance learning, communication with a student occurs through information and communication means, and, accordingly, a sufficiently high level of knowledge of digital, information and methodological resources is required from the teacher. The methodological foundations of the study are systemic, activity-based, synergetic approaches; methods of analysis, experiment, generalization and comparison of experimental results are also used. The theoretical and practical significance of the study is the clarification of the concepts of distance education, a methodological analysis of the available educational resources, the study of the level of teachers' readiness to work with digital resources and the ways of their development. Interim results were obtained and an analysis of the effectiveness of available educational platforms and digital resources in the process of distance learning of educational organizations was carried out. The assessment of changes in the digital competency of College teachers for April and September 2020 (the beginning of mass distance education in Kazakhstan due to the introduction of the COVID-19 quarantine

in April 2020 and the current state of the beginning of the 2020/2021 academic year) was carried out. 52 teachers of Zh. Dosmukhamedov Higher Pedagogical College of the West Kazakhstan region took part in the research.

This research is an interim one, and further work will continue on the use of effective digital resources and the development of distance learning methods.

Key words: distance education, digital resources, digital literacy of teachers, learning platforms.

С.М. Бахышева¹, З.Г. Мухтар²

¹Западно-Казахстанский университет им. М. Утемисова, Казахстан, г. Уральск

²Высший педагогический колледж им. Ж. Досмухамедова, г. Уральск

*e-mail: sbakhish@mail.ru

Некоторые проблемы и возможности дистанционного образования (промежуточное исследование)

В условиях современного информационного развития возрастает роль дистанционного образования (ДО). Его главной особенностью является возможность обучения через информационные технологии и образовательные ресурсы на расстоянии. Для качественной организации ДО должна быть учебная платформа, коммуникационные каналы связи, цифровые образовательные ресурсы. В условиях дистанционного обучения общение со студентом происходит через информационно-коммуникационные средства, и соответственно, от преподавателя требуется достаточно высокий уровень владения цифровыми, информационно-методическими ресурсами. В этой связи, целью исследования стало изучение ресурсно-методических возможностей дистанционного обучения путем анализа доступных образовательных ресурсов в организации образования и определение уровня цифровой грамотности преподавателей.

Методологическими основами исследования являются системный, деятельностный, синергетический подходы, также использованы методы анализа, эксперимента, обобщения и сравнения результатов эксперимента. Теоретической и практической значимостью исследования являются уточнение понятий дистанционного образования, методический анализ доступных образовательных ресурсов, изучение уровня готовности преподавателей к работе с цифровыми ресурсами и путей их развития. Получены промежуточные результаты и проведен анализ эффективности доступных образовательных платформ и цифровых ресурсов в процессе дистанционного обучения организации образования. Проведена оценка изменений владения цифровой компетентностью преподавателей колледжа на апрель и сентябрь 2020 года (началом массового дистанционного образования в Казахстане в связи с введением карантина по COVID-19 в апреле 2020 года и текущим состоянием начала 2020/2021 учебного года). В исследовании приняло участие 52 педагога высшего педагогического колледжа им. Ж. Досмухамедова Западно-Казахстанской области.

Данное исследование является промежуточным, и дальнейшая работа будет продолжена в отношении использования эффективных цифровых ресурсов, развития методики дистанционного обучения

Ключевые слова: дистанционное образование, цифровые ресурсы, цифровая грамотность педагогов, обучающие платформы.

Кіріспе

Қазіргі уақытта қашықтан оқыту әлемдік білім беру сипатына өзгерістер ендіруде. Қашықтан оқыту – бұл білім алудың заманауи түрлерінің бірі. Көптеген ғалымдар мен практиктер оны әлемдік білім беру жүйесінің болашағы деп санайды. Заманауи ақпараттық технологиялар арқылы білім берудің цифрлық ресурстарын қолдана отырып, қажетті білімді қашықтан алуға мүмкіндік пайда болды. Ақпараттық технологиялар мен цифрлық ресурстар білім беру платформаларын, компьютерлік құралдарды, бейне және аудио-жазбаларды, электронды кітапханаларды, мәліметтердің де-

рек қорын, сайт порталдарын, т.б. қамтиды. Қашықтан оқыту оқу орнынан және бір-бірінен алшақ орналасқан білім алушы мен оқытушы арасындағы білім беру қатынасына негізделеді. Бұндай оқыту түрі адамдардың тұрғылықты жеріне, әлеуметтік деңгейі мен денсаулығына қарамастан, барлық азаматтардың білім алуына бірдей жағдай тудырады.

Ғылыми-теориялық, педагогикалық әдебиеттерді шолу отандық ғылымда қашықтан білім берудің ғылыми-теориялық, педагогикалық-психологиялық қырлары бүгінгі таңда жан-жақты, терең зерттеліп болмағанын көрсетеді. Дегенмен, білім беруде қалыптасқан отандық және шетел тәжірибесі білім берудің цифрлық ресурстары,

ақпараттық-коммуникативтік технологиялар, электрондық құралдар негізінде оның мүмкіндіктері мен ерекшеліктерін талдауға болады.

Биылғы жылы «COVID-19» атымен әлемді қамтыған пандемия аталған оқыту форматына жаппай көшуге мәжбүр еткенімен, қазіргі таңда оның ресурстық, әдістемелік мүмкіндіктері мен туындайтын проблемалар зерделенуде. Білім беру ұйымдарының оқыту платформаларына, электрондық ресурстарына, педагогтардың цифрлық сауаттылығына талдаулар жасалып, студенттер мен оқытушылардың ұсыныстары қарастырылуда. Қашықтан оқытудың ақпараттық кеңістікті де, оқыту ресурстарын да дамытып, білім берудің жаңа мүмкіндіктерін ашып беретіні анықталды. Отандық педагогика ғылымында білім беру ұйымы жағдайында оқыту ресурстарын, оқытушылардың цифрлық сауаттылықтарын дамытуды жүзеге асыру туралы зерттеулердің жеткіліксіздігіне байланысты оны жан-жақты талдап, тиімділігін тәжірибеде қарастыру қажеттігі зерттеуіміздің мақсатын анықтады.

Зерттеу мақсаты. Білім беру ұйымында қолжетімді білім беру ресурстарын талдау және оқытушылардың цифрлық сауаттылық деңгейін анықтау арқылы қашықтан оқытудың ресурстық-әдістемелік мүмкіндіктерін зерделеу.

Зерттеу болжамы. Қашықтан білім беру ресурстарын тиімді пайдалану және оқытушылардың цифрлық сауаттылығын дамыту білім берудің жаңа нәтижелерін қалыптастыруға оң ықпал етеді, өйткені қашықтан оқыту технологиялары студенттердің өз бетімен жұмыс істеу, іздену, шығармашылық дағдыларын дамытуға бағытталады.

Зерттеудің теориялық және практикалық маңыздылығы қашықтан білім беру ұғымдарын нақтылау, қол жетімді білім беру ресурстарына әдістемелік талдау, мұғалімдердің цифрлық ресурстармен жұмыс істеуге дайындық деңгейін және олардың даму жолдарын зерттеумен анықталады. Зерттеу барысында білім беру ұйымының қашықтан оқытудағы білім беру платформалары мен цифрлық ресурстарының тиімділігін зерттеу және сынақтан өткізу нәтижелеріне аралық талдау жасалады.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу барысында білім берудің цифрлық ресурстары, ақпараттық қоғамдағы цифрлық сауаттылық, қашықтан білім беру туралы отандық және шетел зерттеушілерінің еңбектері,

тұжырымдар мен талдаулар, ҚР «Білім туралы» Заңы және қолданыстағы нормативтік-құқықтық құжаттары, «Цифрлық Қазақстан» Мемлекеттік бағдарламасының мазмұны зерделенді. Тәжірибелік алаң ретіндегі Батыс Қазақстан облысы, Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледждің қашықтан оқыту тәжірибесі қарастырылды, оқытушыларға және студенттерге сауалнамалар жүргізілді. Тәжірибедегі жағдайларды талдау, мүдделі тұлғалармен сұхбат негізінде оқыту платформаларының тиімділігі және оқытушылардың ақпараттық мүмкіндіктері талданды.

Зерттеулерге шолумен қатар, эксперименттік білім беру ұйымының ресурстық, әдістемелік жұмысы зерделенді, колледж басшыларымен, педагогтармен, студенттермен рефлексиялық талдау жасалды. Аралық нәтиже цифрлық білім беру ресурстары мен оқытушылардың қашықтан оқыту әдістемесі жеткіліксіздігін анықтады. Педагогтардың қиындықтары: цифрлық ресурстармен жұмыс – 42%, қашықтан оқыту дағдысының жетіспеуі – 54%, дайын әдістемелік құралдардың болмауы – 37%, платформада студенттермен синхрондық жұмыстың қарастырылмауы – 53%. Студенттердің қиындықтары: өз бетімен жұмыс жасау – 28%, тапсырмалар көп – 32%, компьютер жоқ – 17%, интернет жоқ – 11%.

Зерттеуде жүйелілік, іс-әрекеттік, зерттеушілік, синергетикалық тұрғылар, ғылыми-теориялық әдебиеттерді талдау, салыстырмалы талдау, модельдеу, үлгі нысанасына талдау жүргізілді. Практикадағы жағдайды анықтау үшін тікелей, жанама бақылаулар, сауалнама, рефлексиялық диагностика, мониторинг, мазмұндық (контент) талдаулар, алынған мәліметтерді тексеру, білім беру ұйымының жұмыс тәжірибесі зерделенді. Зерттеудің аралық қорытындыларын жинақтауда модельдеу, тәжірибелік жұмыстар, статистикалық әдістер, салыстыру, рефлексия, педагогтардың цифрлық сауаттылығын дамыту тәжірибелері мен ұсыныстары пайдаланылды.

Теориялық негіздеме. Тақырып бойынша зерттеулер мен әдебиеттерге шолу аталған мәселенің цифрлық технологиялар мен ақпараттық революция кезеңіндегі ғылым мен тәжірибенің дамуындағы маңызы орасан екенін көрсетеді. Бүкіләлемдік экономикалық Форумның негізін қалаушы Клаус Швабтың айтуынша, қазіргі қоғамның алдында тұрған алуан түрлі, көкейкесті міндеттерінің қатарындағы ең маңыздысы – адамзаттың қайта өзгеруін көздей-

тін жаңа технологиялық революцияны саналы түрде түсініп, тиімді жүзеге асыру. Өйткені, біз бүгінгі күнделікті тірлігімізді, жұмысымызды, қарым-қатынасымызды түбегейлі өзгертетін сол алапат революцияның басында тұрмыз. Төртінші индустриалдық революция деп аталатын бұл құбылыс ауқымы, көлемі жағынан бұрын-соңды бастан кешкендердің ешқайсысына ұсамайды. Бұл кезде цифрлық байланыс арналарымен және технологиялық бағдарламалармен жабдықталған коммуникациялар қоғамды түбегейлі өзгертеді. Оның әсер ету аймағы мен жылдамдығы адамзат тарихындағы басқа өнеркәсіптік революцияларға ұқсамайтын ерекше өзгерістер алып келеді (Шваб, 2018:9,123).

XX ғасыр аяғы және XXI ғасырдағы ақпараттық цифрлық революция қашықтан оқытудың теориясы мен тәжірибесіне зерттеушілердің ерекше назар аударуына себеп болды (А.А. Андреев, В.И. Солдаткин, И.М. Ибрагимов, Е.С. Полат, А.В. Хуторской, М.Ю. Бухаркина, В.И. Овсянников, Т.М. Скляренко, J.Verduin, T. Clark, R. Garrison т.б.). Қазақстандық педагогика ғылымында білім берудегі ақпараттық технологиялар мен құзыреттіліктер туралы зерттеулер болғанымен (Г. Нұрғалиева, Ж. Қараев, Т. Балықбаев, Ә. Мұхамбетжанова, т.б.), қашықтан білім берудің ғылыми негіздемелерін зерттеу әзірге кеңінен қарастырылмағаны байқалды.

Ғылыми әдебиеттерде бүгінде қашықтан оқытудың мәні туралы әртүрлі түсіндірулер бар. Көптеген жағдайларда «қашықтан білім беру», «қашықтан оқыту» ұғымдары ажыратылмай, қатар қолданылатыны кездеседі. Е.С.Полаттың айтуынша, «қашықтан білім беру – мақсатты ұйымдастырылған, жүйелі түрде жүзеге асырылатын білім, білік және дағдыларды меңгеру үдерісі» (Полат, 2014:45). А.А.Андреев пен В.И. Солдаткиннің еңбегінде қашықтан оқыту студенттің өз бетінше білім алуына негізделген, кез келген уақытта телекоммуникация құралдарының көмегімен студент пен оқытушыға алшақтық жағдайында диалог орнатуға мүмкіндік беретін оқытудың жаңа түрі ретінде қарастырылады (Андреев, 1999:28). В.И. Овсянников «қашықтан білім беру» ұғымына жан-жақты талдау келтірілген еңбегінде қазіргі теория мен практикада бұл ұғыммен қатар синоним ретінде «қашықтан оқыту» ұғымы да қолданылатын атайды. Ол қашықтан білім беру – ақпаратты техникалық құралдары арқылы өзін-өзі оқыту басым болатын білім берудің түрі деп анықтама береді. Бұндай білім беруде «оқытушымен синхрон-

ды сабақтар азаяды немесе мүлдем болмайды. Бұл негізінен оқытушымен кері байланысты қамтитын өз бетімен білім алу түрі» (Овсянников, 2001:56). Қашықтан білім беру заманауи электрондық байланыс құралдары арқылы оқыту үдерісі арнайы ұйымдастырылатын білім беру қызметі, ол ақпараттық ресурстар, техникалық құралдар және телекоммуникациялық арналар қызметіне негізделеді. Бұнда оқыту технологиялары техникалық құралдар мен цифрлық ресурстардың өзгеруіне байланысты дамып отырады (Verduin,1991:28). А.А. Андреев «қашықтан білім беру – жаңа ақпараттық технологиялар мен техникалық құралдарды оқыту мазмұнын тасымалдау және студенттер мен оқытушылардың өзара оқыту ақпараттарымен алмасуы үшін қолданатын, студенттердің өз бетімен оқуы ұйымдастырылатын дәстүрлі оқыту мен қашықтан оқытудың интеграцияланған, біріктірілген, гуманитарлық тұрғыдан білім беру» деп тұжырымдайды (Андреев,1999:19).

Осы зерттеулерге сәйкес, қашықтан оқыту заманауи технологиялар негізінде ақпараттық кеңістікте оқытушы-студент, студент-студент, студент-ақпарат арасындағы ашық оқыту әрекеттерін қамтамасыз ететін XXI ғасырдың ерекше педагогикалық технологиясы ретінде алынады және оның басты тұлғасы студент болады.

Қашықтан оқытудың қалыптасуы мен дамуы туралы зерттеулерге шолу қазіргі уақытта әлемде оны жүзеге асыруда белгілі бір тәжірибе жинақталғанын көрсетті. Шетелдік білім беру тәжірибесінде бұл үрдістің ұғымдық категориялық аппараты жасақталып, ғылыми негіздемелері мен сипаттамалық белгілері анықталған (Скляренко, 2013: 16).

Қазақ тілінде «қашықтан оқыту» түсінігінің ұғымдық-категориялық аппараты толық жасақталып болған жоқ деуге болады. Оған дәлел ретінде еліміздің құқықтық-нормативтік құжаттарында «қашықтықтан білім беру» ұғымы ретінде қолданылса, орысша-қазақша терминологиялық анықтамалық сөздіктің білім беру саласы бөлімінде «қашықтан оқыту – оқыту нысандарының бірі, электрондық және телекоммуникациялық құралдар арқылы білім беру ұйымдарынан шалғай орналасқан адамдардың оқу-танымдық қызметі мен дамуына нысаналы және әдістемелі түрде ұйымдастырылған басшылық» деп түсіндірілген (Құсбекова Б, 2010.).

Осыған сәйкес, біз қарастырып отырған тақырыбымыз бен нысанамызды төл тіліміздің нормаларына сай «қашықтан оқыту» деп алғанды жөн көрдік.

Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңында «қашықтықтан білім беру технологиясы – білім алушы мен педагогтің жанама (алыстан) немесе толық емес жанама өзара іс-қимылы кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды және телекоммуникациялық құралдарды қолдана отырып жүзеге асырылатын оқыту» деп анықтама берілген. Сонымен қатар 27-бабында «Білім алу нысандарында»: «жеке адамның қажеттіліктері мен мүмкіндіктері ескеріле отырып, білім беру бағдарламаларының мазмұнына, білім берудің әрбір деңгейін алуға қол жеткізу жағдайларының жасалуына қарай оқыту күндізгі, кешкі, сырттай оқу, экстернат және ерекше білім берілуіне қажеттілігі бар адамдар (балалар) үшін қашықтықтан оқыту нысанында жүзеге асырылады» делінген (НҚА, 2020). Білім беру ұйымдарында қашықтан білім беру технологиясы жеке адамның қажеттіліктері мен мүмкіндіктеріне сай, белгілі бір жағдайларда жүзеге асырылады.

Қашықтан білім берудің терминдері мен анықтамалары нормативпен белгіленген:

- *білім беру порталы* – білім беру процесін ұйымдастыруға мүмкіндік беретін әкімшілік-академиялық және оқу-әдістемелік ақпараты бар ақпараттық ресурстар мен Интернет сервистерінің желілік-ұйымдастыру өзара байланысқан жиынтығы;

- *жаппай ашық онлайн-курс* – электронды оқыту технологиялары қолданылатын, жаппай интерактивті қатысуға және Интернет арқылы ашық қол жеткізуге болатын оқыту курсы;

- *мультимедиа* – пайдаланушыға әртекті деректермен (графика, мәтін, дауыс, бейне) жұмыс істеуге мүмкіндік беретін аппараттық және бағдарламалық құралдар кешені;

- *онлайн прокторинг* – тұлғаны верификациялау және онлайн-емтихандардан өту нәтижелерін растайтын жүйе;

- *сандық білім беру ресурстары* – бұл интербелсенді түрде оқытуды қамтамасыз ететін, оқу пәні және (немесе) модульдер бойынша дидактикалық материалдар: фотосуреттер, бейнефрагменттер, статистикалық және динамикалық үлгілер, виртуалды шынайылық пен интерактивті модельдеу нысандары, дыбыстық жазбалар мен өзге де цифрлық оқу материалдары;

- *тьютор* – студентке нақты пәнді және (немесе) модульді игеруге көмектесетін академиялық консультант ролін атқарушы оқытушы;

- *цифрлық контент* – цифрлық оқу материалдарын ақпараттық (мәтіндер, графикалар, мультимедиа және өзге де маңызды толықтырулар) толықтыру;

- *желілік технология* – оқу-әдістемелік материалдармен қамтамасыз етуді, білім алушылардың оқытушылармен және бір-бірімен интерактивтік өзара іс-қимыл нысандарын, сондай-ақ интернет желісін пайдалану негізінде оқу процесін әкімшілендіруді қамтитын технология;

- *кейс-технология* – қағаз, электронды және өзге де тасымалдағыштарда оқу-әдістемелік материалдар жиынтығына және оларды өз бетінше зерделеу үшін білім алушыларға жеткізуге негізделген технология. (НҚА, 2020)

Қашықтан білім беру туралы әдебиеттерді зерделеу барысында оның сипаттамалары анықталғанын көруге болады. Бұлар білім беру ұйымындағы қашықтан оқыту барысын нақты талдауға мүмкіндік берді. *Икемділік*. Студенттер үшін де, оқытушылар үшін де күнделікті пәндердің барлығын да онлайн форматта жүргізу мүмкін емес. Соған орай, оқыту платформаларына әр пән бойынша білім контенті жүктеліп, студенттер өздеріне ыңғайлы уақытта, қолайлы жерде және өз қарқынымен айналысады. *Модульділік*. Қашықтан оқыту бағдарламалары модульдік принципке негізделеді. Бұл білім алушының жеке бейімділігіне қарай дербес оқу жоспарын құруға мүмкіндік береді. *Арақашықтық*. Білім алушының тұрғылықты жерінің арақашықтығы (байланыстың сапалы жұмысы жағдайында) тиімді білім беру процесі үшін кедергі болып табылмайды. *Асинхрондық*. Оқыту процесінде оқытушы мен білім алушы уақытқа қарамастан, яғни кесте немесе график үшін ыңғайлы оқыту технологиясын іске асыра алады. *Жаппай қамту*. Білім алушылар оқу және анықтамалық ақпараттың барлық түрлеріне (электрондық кітапхана, ақпараттық дерекқор, білім порталдары мен платформалары, т.б.) қол жеткізе алады, сондай-ақ, бір-бірімен және оқытушымен байланыса алады. *Жаңа ақпараттық технологиялар*. Сандық, ақпараттық технологиялардың барлық заманауи түрлері білім алуда пайдаланыла алады. *Әлеуметтік*. Бұл тұрғылықты жері, әлеуметтік жағдайы, материалдық мүмкіндіктеріне қарамастан білім алудың қолжетімдігін, бірдей мүмкіндігін қамтамасыз ете отырып, әлеуметтік теңсіздікті болдырмайды. *Ресурспен қамтамасыз етілу маңызы*. Қашықтан білім беру техникалық және бағдарламалық қамтамасыз етуді талап етеді. (В.М. Кухаренко, 2001:43)

Қашықтан оқыту студент пен оқытушы арасындағы өзара іс-қимылды түбегейлі өзгертеді, өйткені білім беру технологияларын қолдану ақпаратты қабылдау мен меңгеру тәсіліне ықпал етеді. Бұл жерде оқытушы – өздігінен

білім алу үдерісін ұйымдастырушыға, студент – оқытушының айтқанын тыңдаушыға емес, оның берген бағыттарына сай өз бетімен ізденушіге, жаңа білім құрастырушыға айналады. Бұл туралы К. Шваб «Цифрлық дәуір – деректерді бағалау және пайдалану, өнім мен тәжірибенің сапасын арттыру, үзіліссіз түзету мен нақтылауға негізделген. Бұл жағдайда қарым-қатынастың адами факторлары аталған үрдістің іргетасы болу керек. ...Цифрлық медиа «адам – адам» және «адам – қоғам» байланыстарын мүлдем жаңа жолдармен құрып жатыр. Бұл пайдаланушыларға, оларды бөліп тұрған уақыт пен қашықтыққа қарамастан, өзара қолдаушылық қарым-қатынасқа мүмкіндік береді» (Шваб, 2018:59).

Қашықтан білім беруге үлкен сұраныстың пайда болуы оның ғылыми-әдістемелік негізделген білім беру модельдері мен оқыту технологияларын жасақтауды қажет етеді. Бүгінде білім беру ұйымдары негізінен эмпирикалық тәжірибеге сүйене отырып, оқытуды жүзеге асыруда. Қашықтан білім беруді сапалы ұйымдастыру үшін білім беру ұйымдарында болуы тиіс құрылғылар: білім алушылар үшін оқу-әдістемелік және ұйымдастыру-әкімшілік ақпаратты қамтитын беттері бар білім беру порталы немесе ақпараттық жүйелер; интернет желісіне қосылуды қамтамасыз ететін коммуникациялық байланыс арналары; цифрлық білім беру ресурстары; сервисті басқарудың желілік жүйелері; білім алушылар мен тыңдаушылардың жеке басын сәйкестендіруге арналған аутентификация жүйелері (НҚА, 2020). Осы талаптарға сай, қашықтан білім беру жүйесінің негізі болып табылатын цифрлық ресурс құралдарына талдау, оқытушылардың құзыреттіліктері мен әдістемелік дайындығын талдау зерттеу экспериментінде жүзеге асырылды.

Зерттеу нәтижелері мен талдаулар

Талқылау. «COVID-19» пандемиясына байланысты қашықтан оқытуға жедел көшуге мәжбүр болған кезде білім беру ұйымдары оқыту платформаларын шұғыл іздестіріп, барлық студенттер мен оқытушыларды, білім беру құралдары мен контенттерін жүктейтін қолжетімді ресурстар табуға, оқытушыларды түрлі вебинарлар арқылы қашықтан оқыту біліктіліктерін кеңейтуге кірісті.

Біздің зерттеу жұмысымыздың эксперименттік базасы ретінде техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының «Білім» бейіні бой-

ынша республикалық оқу-әдістемелік бірлестігі болып табылатын Ж. Досмұхамедов атындағы жоғары педагогикалық колледжі (одан әрі – педагогикалық колледж) алынды. Эксперимент барысында ондағы қашықтан оқытуды ұйымдастыру үдерісі, қашықтан оқытудағы қолжетімді сандық білім беру ресурстарын талдау және оқытушылардың сандық сауаттылығының деңгейін талдау және дамыту жұмыстары зерделенді. Педагогикалық колледжде 107 педагог қызмет етеді, 3 – ғылым докторы мен кандидаттары, Қазақстанның еңбегі сіңген қайраткері – 1, магистрлер – 18, жоғары және бірінші санатты педагогтар – 72%-ды құрайды. Ақпараттық технологиялармен қамтамасыз етілуі: компьютерлер саны – 219, интерактивті құрылғылар – 39, интернет жылдамдығы – 60 Мб/с.

Қашықтан оқытудағы педагогикалық колледждің қолжетімді білім беру ресурстары.

Платформа. Бастапқыда, наурыз айында, білім беру үрдісін қашықтан өте шұғыл ұйымдастыру үшін ең ұтымды деп «Google Classroom» сервисі алынған. Бұл – оқу орындары мен коммерциялық емес ұйымдарға арналған тегін web-сервис. Онда курстарды құрастыру, тапсырмалар беру және тексеру, бағалау қарастырылған. Сонымен қатар Google компаниясының өнімдерін Google Drive, Google Docs, Sheets and Slides, Gmail біріктірген. Бастапқы кезеңде оны білім беру платформасы ретінде пайдаланудың артықшылықтары мол болды. Баптауларының қарапайымдылығы оқытушы үшін де, білім алушылар үшін де терең құзыреттіліктерді талап етпейтін, арнайы конструкторлары немесе модульдері болмағандықтан әрбір адам оңай көшіп кетті. Өзінің аты айтып тұрғандай, әр топтың өз бөлмесі, тапсырмаларды қабылдайтын, орындаған жұмыстарын жүктейтін қызметтері қарастырылған, кері байланыс алу мүмкіндігі де бар. Тапсырма беру үшін оқытушы өз курс бөлмесінде нұсқаулық жазады, қажетті файлдарды, сілтемелерді жүктейді, тапсырманың орындалу уақытын белгілейді, қажет болған жағдайда бағалау критерийлерін жазады. Білім алушы өзінің курс бөлмесіне келіп тұрған тапсырмаларды орындайды, тапсырма файлдарды жүктеуді талап етсе жүктейді, жібереді. Оқытушы өз курс бөлмесіне келген білім алушылардың жауаптарын жеке қарап бағалайды және қажет етсе, кері байланыс немесе түсініктеме, сұрақтар жолдайды. Қойылған баға автоматты түрде сол курстың журналына түседі. Автоматтандырылған журналға оқытушының әр берген тапсырмасы түседі

және білім алушылардың бағалары да бірден өзі орналасады.

Бірақ оның қашықтан білім берудегі кемшіліктері де анықтады: Әкімшілік басқару жүйесі қарастырылмаған. Колледж әкімшілігі қалыптастыратын және бақылау жүргізетін оқу жоспары, сабақ кестесі, журналдарды жүргізе алған жоқ. Әр оқытушының топтардағы курс бөлімдерін жеке саралау арқылы қадағалаулар болды.

Мониторинг жүргізу қиындық тудырды. Колледж әкімшілігі барлық топтарды мамандықтарға бөліп алып, әр топтың курстарын тексеру арқылы жүктелген контенттерді және олардың сапасын, қойылған бағалар мен берілген кері байланыстарды, білім алушылардың қатысуын қолмен санау арқылы жүргізді.

Контенттердің ортақ қол жетімділігі болған жоқ. Сервисте кітапхана жоқ. Колледж бұл мәселені өз сайтында оқыту бөлімін ашып, соған электронды кітаптарды орнату арқылы шешті. Оқытушылар сервисте соларға сілтемелер арқылы жүктеді.

«**Classroom**» сервисінің білім беру платформасы ретінде пайдаланудың нақты кемшіліктері оны жаңа оқу жылына пайдаланудан бас тартуға алып келді. Ең басты кемшіліктері – мәліметтер қорын сақтандыру, көшіру қарастырылмағаны, ашық кеңістікте орналасқаны, қажетті ақпараттың таралып кету немесе жойылып кету қаупі бар екені анықталғандықтан, басқа платформалар қаралды. Осы аралықта, сандық технологиямен айналысушы кәсіпкерлер мен компаниялар бірнеше отандық, шетелдік өнімдерді ыңғайлап, білім беру нарығына шығара бастады. Олар:

«*College SmartNation*» – техникалық және кәсіптік білім беру саласында мемлекеттік қызметтерді алуға арналған бірыңғай портал, басқару жүйесі жасақталған отандық платформа. Платформа арқылы студенттерді оқуға қабылдаудан бастап, бірнеше бөлімшелерден тұрады. Тапсырмалардың үлгілерін оқытушы өз пәні бойынша алдын ала дайындап қояды. Мысалы, 1 айдың немесе тұтас оқу жылының жоспары мен тапсырмаларын осы бөлімге алдын ала дайындап қойып, сабақ кестесіне сәйкес кез келген уақытта, кез келген жерде, кез келген құрылғыдан тапсырманы жүктей алады. Бұл платформада тапсырмаларды жүктеумен қатар емтихандарды алу, дипломдық жұмыстарды қорғау қарастырылған. Бастысы, әрбір студент пен оқытушыға дербес логин мен парольдердің берілуі арқылы қауіпсіздігі қамтамасыз етілген. Жүйеде басқарудың әкімшілік рөлі арқылы

бірнеше мониторингтік бақылау қарастырылған. Қолданушылардың белсенділігі, білім алушылардың үлгерімі, сабаққа қатысуы, онлайн сабақтардың өтуі өзінен-өзі түзіліп, күнделікті бақылау мен шешімдер алуға болады.

Moodle – қашықтан оқытуға арналған жүйе. Әртүрлі плагиндерді орнату арқылы қолданушы оқыту жүйесін өзі жасайды. Контент жасау үшін мәтіндік лекциялар мен сауалнамалар құрастыру қарастырылған. Презентация, сурет, видео, аудио және мәтіндік файлдар жүктеледі. Interactive H5P плагинін орнату арқылы интерактивті оқыту контенті жасауға болады. Жүйеде мониторингті қолданушы өзі қалыптастырады. Қажетті плагиндерді орнату арқылы қажетті есептердің түрлерін немесе мәліметін алуға болады. Баптаулары күрделі, олар арнайы мамандардың қызметін талап етеді. Ақпарат көзі: <https://www.ispring.ru/elearning-insights/platforma-onlain-obucheniya>

EDUS – электронды колледжде білім беру платформасы. Платформа жүйесіне қосылған оқу орындарының оқу процестерімен қоса бірыңғай деректерді қалыптастыру қарастырылған. Оқу үрдісі таңдау бойынша стандартты оқу бағдарламасына сәйкес ұйымдастырылуы мүмкін: классикалық, дуальдық, модульдік және модульдік-кредиттік. Жүргізудің барлық түрлері есеп беру формаларына сәйкестендірілген. Белгіленген нысанда есеп беруді автоматтандыру, бақылау, мәліметтерді іздеу және сұрыптау, сонымен қатар ақпаратты жедел табудың және ұйымдастырудың басқа да қолжетімді құралдары бар. Деректерді мобильді түрде синхрондаудың артықшылығы, оқу орнынан тыс жерде интернет арқылы жүйені қолдануға қол жеткізу – бүгінгі таңда жүйенің ыңғайлылығының басты өлшемдерінің бірі болып табылады. Ақпарат көзі: <https://college.edu.kz/kk/site/index-shell#>

Оқу үрдісін онлайн өткізу. Колледж бас тапқы кезде оқу үрдісін онлайн өткізуде тек видео-конференцияларды пайдаланды. Оқытушылар «Zoom», «Jitsi meet» арқылы тікелей байланысқа шығып, студенттерге компьютерлерінің экрандарын демонстрациялау арқылы сабақ өткізіп, ортақ чатта пікір алмаса алды. Бірақ бұлар интерактивті оқыту әрекеттерін толық қамтамасыз ете алған жоқ. Төмендегі кестеде педагогикалық колледжде қолданылатын сервистердің сипаттамалары берілді.

Талдау нәтижесінде педагогикалық колледжде жаңа оқу жылынан бастап «*College SmartNation*» платформасын іске қосу

ұсынылды. Оның артықшылығы: барлық топтардың сабақ кестесі, оқу жоспарлары, журналдарды әкімшілік рөлі арқылы автоматтандырылған жүйе арқылы есептеулер алынады. Білім алушылардың белсенділігі мен үлгерімі, сабаққа қатысуы, оқытушылардың тапсырмаларды беруі күнделікті, апталық,

айлық, семестр бойынша мониторинг жасалады. Платформада кітапхана қарастырылған, оған алдын ала ғылыми, пәндік, көркем әдебиеттер мен оқу-әдістемелік кешендер жүктелді. Оқытушылар тапсырмалар бергенде өзге ресурстардың сілтемесін іздемей, сол кітапхананы пайдаланады.

Сервистер	Қолдану саласы	Функциялары	Қосымша
https://webinar.ru/ - ic-шараларды онлайн өткізуге арналған платформа Платформа заманауи HTML5 және Web-RTC веб-технологияларында жұмыс жасайды. Танымал браузерлердің барлығында тез іске қосылады. Қосылу жылдамдығы 1 минуттан аз.	Үлкен бизнес, оқыту, маркетинг, жиналыстар	Презентация мен видеофайлдарды немесе экранды демонстрациялау; Жалпы чатта немесе жеке хабарламалармен сөйлесу; Құжаттар мен сілтемелерді бөлісу; Қажетсіз хабарламаларды өшіру немесе пікірлесу (комментарий) алаңына модерациялық жасау; Онлайн-тест және дауыс беруді өткізу.	Күніне 1600+ жылына 600000+ вебинар өтеді.
https://etutorium.ru – вебинарлар мен онлайн курстар өткізуге арналған.	Педагогтар мен тәлімгерлер, маркетинг, HR және T&D мамандары	Тесттер мен сауалнама (опрос) өткізу; Сурет салу құралдарын пайдалану; Дыбыс (голос) арқылы сұрақ қою; Презентациялар мен материалдарды жүктеу; Модерациялық чатты пайдалану; Видео мен жұмыс үстелін демонстрациялау.	Бұл сервисті 16 елде 15000 астам пайдаланушылары бар.
https://zoom.us – конференц шешімдер саласындағы үздік сервис.	Білім беру, қаржы, билік ұйымдары (органы власти), денсаулық сақтау салалары	Виртуальды сыныптар үшін HD-видео және дыбыстың жоғары сапасын Экранды демонстрация жасау; Біріккен хабарламалар жазуға болады.	Moodle, Canvas, Desire2Learn, Sakai және Blackboard платформаларымен интеграцияланған.
https://meet.jit.si/ – видеоконференция ұйымдастыруға арналған	Кез келген салада онлайн режиміндегі жиналыстар	Бейне қоңырау шалу; Файлдарды бөлісу; Экранды демонстрациялау; YouTube желісінде трансляция жасау мүмкіндігі	Байланысқа қосылу сілтеме арқылы жүргізіледі.
Microsoft Teams – білім беруге арналған платформа	Жұмыс, үй, білім алу үшін	Сынып топтарын қалыптастыру; Әрбір топтарға арналған арналар; Тапсырмалар беру мен баға қою; Файлдарды бөлісу; Сынып сағаттарын, қызметкерлермен бірлесіп жұмыс істеу кездесулерін немесе тренингтерді онлайн өткізу; Сыныппен талқылау; Кездесуді жоспарлау.	250 адаммен тікелей сұхбаттасу; 10000 адамға дейін трансляциялау

Қашықтан оқытудың маңызды бөлігі онлайн байланыста оқу үрдісін ұйымдастыру болып табылады. Бұрын қолданылған сервистер тек видео-конференц байланысты қамтамасыз етіп, студенттермен өткізілетін сабақтың мазмұнын толық ұйымдастыра алған жоқ. Соған орай, Microsoft Teams платформасын қосымша қолдану, корпоративті байланыс қалыптастырып, білім алушылармен интерактивті жұмыстар байқаудан өтуде. Платформалармен қатар, педагогикалық колледж өзінің цифрлық білім беру ресурстарын дамытуға күш салды. Студенттер

үшін бейнесабак түсіру, YouTube арнасы мен колледждің веб-сайтына қызмет көрсету зертханасы бар ресурстық-әдістемелік орталық құрылды. Үш айда 150-ден астам бейнелер мен оқу видеоларын шығарды, тек колледж оқытушылары үшін ғана емес, сонымен қатар өңір үшін бірқатар семинарлар мен вебинарлар өткізілді.

Оқытушылардың цифрлық сауаттылығының деңгейі, оны дамыту жолдарын зерделеу. «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасында цифрлық экономика адамдарда оның жемістерін пайдалануға мүмкіндік беретін дағдылардың

болуын талап етеді. Білім берудің барлық деңгейдегі мазмұнын мамандардың цифрлық дағдыларын дамыту тұрғысынан қайта қарау қажет екені айтылған.

Жалпы оқыту үдерісінде талап етілетін оқытушылардың цифрлық сауаттылығы қашықтан білім беру кезінде аса өзекті болып отыр. Бұл тек компьютерлік техникамен жұмыс істеу қабілеті ғана емес, сонымен қатар, ақпараттық ресурстар арқылы оқытудың мәні мен ерекшеліктерін үздіксіз үйренуді қажет етеді.

Цифрлық сауаттылық – белгілі мамандарға ғана емес, жалпыға бірдей қажетті құзыреттілік (Гриффин, 2018). Оқытушының цифрлық сауаттылығы – ақпараттық технологияларды күнделікті қолдануға қажетті білім, дағды және көзқарастардың жүйесі.

Біріккен Ұлттар Ұйымының анықтамасы бойынша, «Цифрлық сауаттылық – бұл құрылғылар мен желілік технологиялар арқылы тиімді басқару, түсіну, үйрену, жинақтау, талдау,

бағалау, ақпарат құру және оған қол жеткізудің мүмкіндігін меңгеру деңгейі».

2011 жылы ЮНЕСКО сарапшылары анықтаған цифрлық сауаттылықтың келесі деңгейлері анықталды (НАФИ, 2019):

1) ақпараттық сауаттылық (әртүрлі ресурстардан ақпаратты іздеу және табу мүмкіндігі);

2) компьютерлік сауаттылық (жұмыста электронды ресурстар мен жабдықтарды тегін пайдалану);

3) медиа-сауаттылық (жаңалықтарды әртүрлі көздерден іздей алу, олардың толықтығы мен сенімділігі, маңыздылығын тексеру мүмкіндігі);

4) коммуникациялық сауаттылық (қазіргі заманғы байланыс құралдарын белсенді пайдалану мүмкіндігі, сандық ортада арнайы этика мен байланыс нормаларын сақтау);

5) инновациялық және технологиялық сауаттылық (технологиялық тенденцияларды түсіну, жаңа технологиялармен жұмыс (*1-сурет*)).

	Білу	Дағды	Ұстаным
Ақпараттық сауаттылық	ақпараттың адам өміріне әсері мен орнын түсіну	әр түрлі ресурстардан ақпараттарды іздеу және табу	ақпараттың пайдасы мен зиянын түсіну
Компьютерлік сауаттылық	компьютердің техникалық құрамдары мен олардың өзара әрекеттесуін түсіну	платформа мен интерфейс түріне қарамастан цифрлық құрылғыларды жеңіл қолдану	компьютердің «арналуын (предназначения)» және оның қолдану мақсатын түсіну
Медиалық сауаттылық	ақпараттар көзі, олардың формалары мен таралу жолдарының әралуандығын түсіну	жаңалықтарды әр түрлі көздерден іздеу және оның тұтастығы мен нақтылығын тексеру	ақпараттық хабарламаларға, жаңалықтарға сыни қатынаста болу
Коммуникациялық сауаттылық	цифрлық байланыс арқылы қатынас пен тірі әңгімелесудің айырмасын түсіну	заманауи байланыс құралдарын (әлеуметтік желілер, месенджерлер) қолдану	цифрлық ортадағы байланыс нормалары мен этиканың ерекшелігін ұғыну
Инновациялық және технологиялық өзгерістерді ендіру сауаттылық	технологиялық трендтерді түсіну	жаңа және заманауи технологиялармен жұмыс істеуге дайындығы	технологиялық инновациялардың қоғам мен өзі үшін ұтымды екенін түсіну

1-сурет – Цифрлық сауаттылықтың деңгейлері мен өлшемдері

Бұл деңгейлерді анықтау қорытындысы оқытушылардың цифрлық сауаттылығын дамыту үшін бастапқы деректер ретінде педагогикалық колледжде пайдаланылды. Алдымен, әр оқытушының қандай деңгейде екені анықталып, оның дамуына жағдай жасау, цифрлық дағдылардың келесі сатыларына кезең-кезеңмен жетелеу жұмысы жоспарланды. Осыған орай, бастапқы

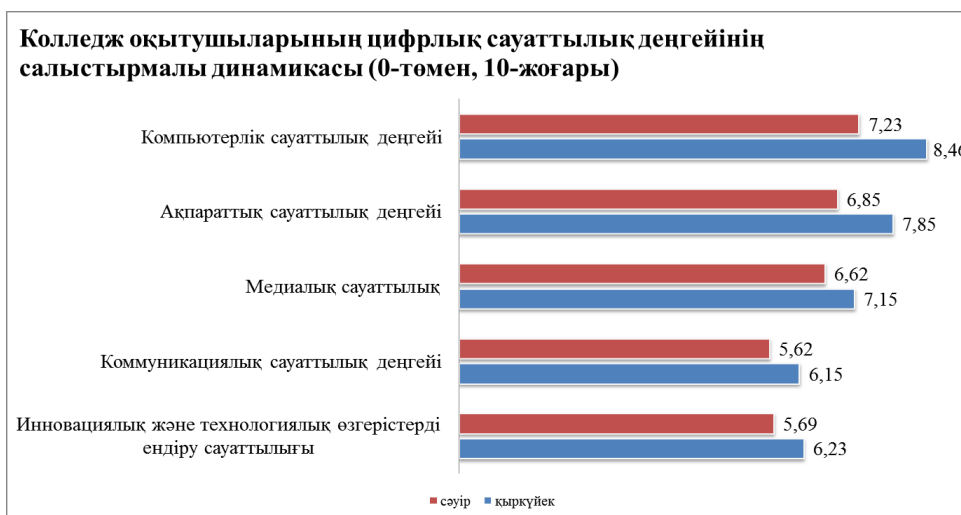
қашықтан оқыту кезеңі мен жаңа оқу жылына даярлық алдындағы оқытушылардың цифрлық сауаттылық деңгейін анықтау және дамыту мақсатында колледжішілік аралық зерттеу жұмыстары жүргізілді. 2020 жылдың сәуір айында алғашқы, қыркүйек айында қалыптастырушы сауалнамалары аралық динамикасы анықталды.

Цифрлық сауаттылық деңгейін айқындауда

компьютерлік сауаттылық, ақпараттық сауаттылық, медиалық сауаттылығы, коммуникациялық сауаттылық, инновациялық және технологиялық өзгерістерді ендіру сауаттылығының өлшемдері алынды. Зерттеуге БҚО Ж. Досмұхамедов атындағы Жоғары педагогикалық колледжінің 52 оқытушысы қатысты.

Аралық динамикада барлық сауаттылық бойынша өсім байқалып отыр (2-сурет):

- Компьютерлік сауаттылық деңгейі +1,23;
- Ақпараттық сауаттылық деңгейі +1;
- Медиалық сауаттылығы +0,53;
- Коммуникациялық сауаттылық деңгейі +0,53;

2-сурет – Оқытушылардың цифрлық сауаттылық деңгейінің динамикасы

- Инновациялық және технологиялық өзгерістерді ендіру сауаттылық деңгейі +0,54.

Бастапқы төмен көрсеткіш деңгейі қашықтан оқытуға колледж оқытушыларының дайындықсыз көшуі нәтижесін көрсетсе, келесі деңгей қашықтан оқытуды ұйымдастыру дағдылары мен ІТ құзыреттіліктерін дамыту вебинарларында, біліктілігін арттыру курстарында, өзара оқыту, үйрену барысында қалыптасты деуге болады. Жалпы өсім оқытушылардың біліктілігін арттыру курстары мен қашықтан оқыту вебинарларының оң әсерін көрсетіп отыр. Атап айтқанда, маусым-тамыз айларында Білім және ғылым министрлігі жанындағы «Талар» ұйымы ұсынған «Педагогтардың ақпараттық технология құзыреттілігін дамыту және жетілдіру», Назарбаев Зияткерлік мектептерінің Педагогикалық шеберлік орталығы ұсынған «Қашықтан оқытуды үйренемін», Microsoft корпорациясының «Педагог-новатор» бағдарламасының курстары арқылы біліктіліктерін арттырды. Сонымен қатар, педагогикалық колледжде «Цифрлық даму мектебі» қашықтан оқытуды ұйымдастыру мен тәжірибесін қалыптастыруға арналған тәжірибе алаңының бірнеше шақырылымдары өткізілді. Аталған курстардың әрқайсысында оқытушы-

лардың 60-75%-ы цифрлық, әдістемелік деңгейлерін көтерді.

Білім беру ұйымы веб-сайтының рөлі кеңейтіліп, «Жаһанша-ТВ», қашықтықтан оқытуға көмектесетін «Call-орталық», «Электрондық оқулықтар», «Авторлық оқулықтар», «Білім беру ресурстары», «Студенттерге арналған видеосабактар» атты жаңа ресурстар жасалды. Бұлардың барлығы да оқытушылардың цифрлық ресурстарды пайдалану, қашықтан оқытудың әдістемесін үйренудегі белсенділігіне негізделіп отырды.

Қашықтан оқыту барысындағы тікелей бейнеконференциялар, студенттердің әртүрлі ақпараттар көзіне сүйеніп жасаған ізденістік, жобалық жұмыстарына басшылық, тренингтер, флешмоб, виртуалдық ойындар, YouTube арналары арқылы интербелсенді іс-әрекеттер де оқытушылардың цифрлық сауаттылығының дамуына оң ықпал етті.

Қорытынды

Біріншіден, қашықтан білім беруді ұйымдастыру студенттерге заманауи ақпараттық технологиялар мен цифрлық ресурстарды қолдана

отырып, қажетті білім алуға мүмкіндік береді. Ол үшін білім беру ұйымдары цифрлық білім беру ресурстары мен порталдар, компьютерлік құрылғылар, оқыту платформалары, бейне және аудио жазбалар, электронды кітапханалар, білім беру ұйымының вебсайттары, интернет, т.б. ақпаратты оқу ортасын құрайтын компоненттерімен қамтамасыз етілуі тиіс.

Екіншіден, білім беру үдерісі студенттің қашықта болуына байланысты оның өз бетімен ізденуі арқылы өзіндік білім алуына бағытталуы тиіс. Ол үшін оқытудың нәтижесі ретінде студенттің пәндік білімді жатқа білуі емес, білімді меңгеруі барысында қалыптасатын дағдылары, тәжірибесі алынады. Қашықтан берілетін тапсырмалардың мазмұны мен сипаты өзгереді. Осы арқылы студент өз бетімен жұмыс жасау, өзіндік іздену, қажетті ақпаратты таңдау және талдау, қорытынды жасау дағдыларын меңгереді. Студенттің өздігінен білім алуы мен жеке ізденісі барысында білім, білік және дағдылары ғана емес, мета-білім, мета-дағдылар қалыптасады.

Үшіншіден, оқытушының рөлі өзгереді, өйткені ол қашықтағы студенттерге білім мазмұнын дәстүрлі сабақтағыдай түсіндіруші, көрсетуші, үйретуші рөлінен айырылып, жаңа рөлдерді – кеңесші, нұсқаушы, жаттықтырушы, сарапшы, жетекші, бір сөзбен – тьютор қызметін атқаруға көшеді. Қашықтан білім беру тьюторының оқытуда нәтижеге жетудің технологиялық, ұйымдастырушылық және ақпараттық-коммуникациялық мүмкіндіктерін көре алатын, цифрлық, әдістемелік ресурстарды меңгеру деңгейі жоғары болуы тиіс. Оның негізгі міндеті студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру және басқару болғандықтан ынталандыру мотивтерін қалыптастыру; мақсаттар мен міндеттер қою; білім, тәжірибе беру және дағдыларды қалыптастыру; студенттер арасында өзара іс-қимылды ұйымдастыру; білім мен кәсіби дағдылардың сапасын бақылау міндеттерін атқара алуы тиіс.

Оқытушылар сонымен қатар, білім беру платформасында жұмыс жасау, электрондық

ресурстарды, қашықтан оқыту әдістемелерін, авторлық оқу-әдістемелік құралдар, бағдарламалық-әдістемелік құралдар жасау, бейне-роликтер мен оқыту презентацияларын даярлау, бейнеконференциялар ұйымдастыру, т.б. құзыреттіліктерді меңгеруі тиіс. Бұл өз кезегінде, білім беру ұйымдарында педагогтарды үнемі оқыту қажеттігін анықтайды.

Аралық зерттеу барысында қашықтан білім берудің тиімді және тиімсіз жақтары да талданып, тиісті шешімдер ұсынылды.

Қашықтан оқытудың тиімділігі: тұрғылықты жерінде өндірістен қол үзбей оқуға, өзін-өзі оқытудың барлық қажетті құралдарын пайдалануға мүмкіндік береді; отандық және әлемдік білім беру ресурстарына қолжетімділікті қамтамасыз етеді; әр түрлі жағдайларға байланысты дәстүрлі форматта оқи алмайтын адамдарға қашықтан білім алуға; жас шектеуінсіз білім беру ресурстарының барлық түрлеріне адамдардың қол жетімді болуына және дербес білім беру бағдарламаларын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Қашықтан оқытудың бірқатар кемшіліктері де анықталды: студенттерді эмоционалды қолдау, олардың өзара қарым-қатынас дағдыларын дамыту мүмкіндігі жетіспеді; студенттердің барлығы да өзіндік білім алу дағдыларын жақсы меңгермеуі себепті оқу барысында белсенділігі төмен болу, бір-бірінен көшіріп алу фактілері болды; әлеуметтік жағдайларына байланысты кейбір студенттерде тиісті құрылғылардың жетіспеуі, интернет байланысының болмауы кездесті; тапсырманы орындау мен кері байланыс негізінен жазбаша ақпарат ретінде болғандықтан студенттердің өз ойларын ауызша жеткізу дағдыларын, өз пікірін дәлелдеу дағдыларын қадағалау, дамыту мүмкін болмады; кейбір оқытушылар мен студенттердің жаңа ақпараттық технологияларды меңгере алмауынан қашықтан оқытуға дайын болмауы фактілері де болды.

Аралық зерттеуді қорыта келе, бұл жұмысты одан әрі жалғастырып, тиімді ресурстарды пайдалану, оқытушылардың қашықтан оқыту әдістемесін дамыту әлі де жүргізіледі дейміз.

Әдебиеттер

- 1 Андреев А.А., Солдаткин В.И. Дистанционное обучение: сущность, технология, организация. – М.: Издательство МЭСИ, 1999. – 196 с.
- 2 Гриффин Рикки. Менеджмент, 12-басылым. – Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018. – 786 б.
- 3 Ибрагимов И.М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения: учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Под ред. А.Н. Ковшова. – М.: Издат. центр «Академия», 2005.

- 4 Овсянников В.И. Дистанционное образование в России: постановка проблемы и опыт организации. – М.: РИЦ «Альфа»; МГОПУ им. Шолохова, 2001.
- 5 Кухаренко В.Н., Рыбалко Е.В., Сиротенко Н.Г. Образование и виртуальность. – Харьков: УАДО, 2001. – С. 35-43.
- 6 Құсбекова Б. Орысша-қазақша терминологиялық анықтамалық сөздік (білім беру саласы). – Алматы: Мемлекеттік тілді дамыту орталығы, 2010. – 304 б.
- 7 Ли Эни Пек, Гай С.Рил. Медиаэтика. – Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018. – 304 б.
- 8 Теория и практика дистанционного обучения: учебное пособие для студентов вузов/ Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева. – М.: Издательский центр «Академия», 2004. –416 с.
- 9 Шваб Клаус. Төртінші индустриялық революция. – Алматы: Ұлттық аударма бюросы, 2018. – 200 б.
- 10 Склярченко Т.М. Зарубежные концепции дистанционного образования // Образование и наука. – 2013. – № 1. – С.105-115.
- 11 Цифровая грамотность российских педагогов. Готовность к использованию цифровых технологии в учебном процесс / Т.А. Аймалетдинов, Р.Л. Баймуратова, О.А. Зайцева, Р.Г. Имаева, Л.В. Спиридонова. Аналитический центр НАФИ. – М.: Издательство НАФИ, 2019. – 84 с.
- 12 Verduin J. R., Clark T. A. Distance Education: The Foundations of Effective Practice, San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 1991.
- 13 Garrison R. Theoretical challenges for distance education in the 21st century: A shift from structural to transactional issues. International Review of Research in Open and Distance Learning. – 2000. – № 1. – P. 3-15.
- 14 Нормативтік құқықтық құжаттар: Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы және басқа да нормативтік құқықтық актілері.

References

- Andreyev A.A., Soldatkin V.I. (1999) Distantionnoye obuchenije: sushchnost', tekhnologiya, organizatsiya. M.: Izdatel'stvo MESI [Distance learning: essence, technology, organization. – M.: Publishing house MESI], 196 p. (In Russian)
- Griffin Riki (2018) Menedzhment, 12 basılıм, Almaty: Ulттq audarma byurosı [Management, 12th edition, -Almaty: National Translation Bureau], 786p. (in Kazakh)
- Ibragimov I. M. (2005) Informatsionnyye tekhnologii i sredstva distantionnogo obuchenija: Ucheb. posobiye dlya studentov vysshikh uchebnykh zavedeniy, M.: Izdatel'skiy tsentr «Akademiya» [Information technology and means of distance learning: Text-book. manual for students of higher educational institutions. Published. Academy Center «Akademiya»] (In Russian)
- Ovsyannikov V. I. (2001) Distantionnoye obrazovaniye v Rossii: postanovka problemy i opyt organizatsii. M.: RITS «Al'fa»; MГОPU im. Sholokhova [Distance education in Russia: staging problems and organizational experience.](In Russian)
- Kukharenko V.N., Rybalko Ye.V. Sirotenko N.G (2001) «Obrazovaniye i virtual'nost'». [Education and virtuality] Khar'kov: UADO (In Russian)
- Kusbekova B. (2010) Orısша-qazaqша terminologiyalyq anıqtamalıq sözdik (bilim beru salası).– Almaty: Memlekettik tildi damıtu ortalıǵı, [Russian-Kazakh terminological reference dictionary (field of education).– Almaty: State Language Development Center], 304 p. (in Kazakh)
- Li Enni Pek, Gay S. Ril. (2018) Mediáetika, Almaty: Ulттq audarma byurosı [Media Ethics, – Almaty: National Translation Bureau], 304 p. (in Kazakh)
- Teoriya i praktika distantionnogo obuchenija: uchebnoye posobiye dlya studentov vuzov (2004). Ye.S.Polat, M.YU.Bukharkina, M.V.Moiseyeva, M. Izdatel'skiy tsentr «Akademiya» [Theory and practice of distance learning: textbook for university students. ES Polat, MY Bukharkina, MV Moiseeva, M.: Publishing Center “Academy”], 416p.(In Russian)
- Shvab Klaus, Törtinshi industriyalıq revolyuciya. Almaty: Ulттq audarma byurosı (2018) [The Fourth Industrial Revolution.- Almaty: National Translation Bureau] (in Kazakh)
- Sklyarenko T.M. (2013) Zarubezhnyye kontseptsii distantionnogo obrazovaniya. Obrazovaniye i nauka. [Foreign concepts of distance education] Education and science № 1. pp.105-115.(In Russian)
- Tsifrovayagramotnost' rossiyskikh pedagogov (2019) Gotovnost' k ispol'zovaniyu tsifrovyykh tekhnologii v uchebnom protsess./Avtory:T.A.Aymaletdinov, R.L.Baymuratova,O.A.Zaitseva,R.G.Imayeva, L.V.Spiridonova.Analiticheskiy tsentr NAFI.-M.:Izdatel'stvo NAFI, [Digital literacy of Russian teachers. Readiness for the use of digital technologies in the educational process. Authors: TA Aimaletdinov, RL Baimuratova, OA Zaitseva, RG Imaeva, LV Spiridonova. M .NAFI Publishing House], 84p.(In Russian)
- Verduin J. R., Clark T. A. (1991) Distance Education: The Foundations of Effective Practice, San Francisco: Jossey-Bass Publishers
- Garrison R. (2000) Theoretical challenges for distance education in the 21st century: A shift from structural to transactional issues. International Review of Research in Open and Distance Learning. 2000,№ 1
14. Normativтік quqıqtıq qujattar: Qazaqstan Respwblıkasınıń «Bilim twralı» Zańı jáne basqa da normativтік quqıqtıq aktileri [Normative legal documents: the Law of the Republic of Kazakhstan “On Education” and other regulatory legal acts](in Kazakh)